

บทที่ 7

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานะองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอนทั้งในอดีตและปัจจุบัน

2. เพื่อสร้างหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

3. เพื่อประเมินผลการใช้ศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสถานะองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอนทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ระยะที่ 2 สร้างหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ระยะที่ 3 ประเมินผลการใช้ศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสถานะองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอนทั้งในอดีตและปัจจุบัน

1. สถานะองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอนทั้งในอดีตและปัจจุบัน พบว่า ผลการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ และการจัดสนทนากลุ่มชุมชนตำบลท่าสองคอน

1.1 จากเอกสารประวัติศาสตร์เมืองมหาสารคาม หลักฐานจากใบลาน และข้อมูลทางโบราณคดีที่เกี่ยวข้อง พบว่า แต่เดิมบรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย อาศัยอยู่ที่เมืองสาเกตุ อยู่ในเขตสุวรรณภูมิ (อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด) ซึ่งเป็นเขตทุ่งกุลาร้องไห้ที่ทุรกันดาร มีผู้คนมากขึ้น ทำให้ขาดแคลนที่การเกษตร จึงได้อพยพย้ายถิ่น มาที่อุดมสมบูรณ์กว่าเดิมจึงมาถึงตำบลแม่คำสี ซึ่งเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์จึงได้ตั้งถิ่นฐานและปลูกบ้านเรือน โดยอยู่ใกล้เมืองฟ้าแดดสงยาง (เมืองโบราณ อำเภอภมมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์) ต่อมาได้เกิดภาวะการขาดแคลนอาหารจึงได้ให้ปู่จางแดง เฒ่าก่อน และอาจารย์ซาใหญ่ ออกหาแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ที่

อุดมสมบูรณ์ ได้แก่บริเวณบ้านจวนขึ้นต่อเมืองเชียงเหียน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมืองเชียงเหียนเป็นเมืองโบราณ ต่อมาจึงอพยพมาอยู่บ้านท่าสองคอนประกอบอาชีพ และครั้งนี้เกิดอหิวาตกโรคระบาด ทำให้คนล้มตายเห็นจำนวนมากชาวบ้าน ท่าสองคอนจึงอพยพหนีโรคภัย โดยแบ่งเป็น 5 สาย ได้แก่ สายที่ 1 ได้เป็นบ้านเสียวโคกกลางสายที่ 2 ได้เป็นบ้านวางรังกา สายที่ 3 ได้เป็นบ้านตั้งหินกอง สายที่ 4 ได้เป็นบ้านหนองโก และบ้านหนองบอน สายที่ 5 ได้เป็นบ้านปอแดงบ้านท่าสองคอนหมู่ที่ 18

ตำบลท่าสองคอน เป็นตำบลที่มีขนาดใหญ่ตำบลหนึ่งของอำเภอเมืองมหาสารคาม จากทั้งหมด 13 ตำบล และจัดได้ว่าเป็นตำบลเก่าแก่ที่ได้จัดตั้งมานานแล้ว ราษฎรได้อพยพมาจากอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ประชาชนส่วนใหญ่พูดภาษาไทยอีสาน นับถือศาสนาพุทธ แบ่งการปกครองออกเป็น 23 หมู่บ้าน

บ้านหนองเขื่อนช้าง เป็นหมู่บ้านตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2230 โดยประชาชนที่อพยพมาจากบ้านเมืองหงส์เมืองทองจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเดิมดินแดนนี้เป็นป่าดงดิบมีสัตว์นานาชนิดอาศัยอยู่ ตรงใจกลางมีหนองน้ำเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ มีโขลงช้างจำนวนมากมาอาบน้ำอยู่เป็นประจำจนกลายเป็น “เขื่อนช้าง” และได้เพี้ยนมาเป็นเขื่อนช้าง จึงเรียกว่า บ้านหนองเขื่อนช้าง

ด้านสังคมและการเมือง มีตำนานหลวงปู่สิงห์ หลวงปู่ สิงห์ โสภโณ หรือ “พระครูสารกิจประยุต” อดีตเจ้าอาวาสวัดกุฎชรวนาราม บ้านหนองเขื่อนช้าง เจ้าคณะตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นพระที่มีวัตรปฏิบัติ สร้างคุณประโยชน์ให้กับชาวตำบลท่าสองคอนอย่างมาก โดยท่านได้อนุรักษ์ป่าไม้และสิ่งแวดล้อมของตำบลท่าสองคอนจนได้กลายมาเป็นตำนานต้นไม้ใหญ่จนกระทั่งปัจจุบัน

1.2 ด้านเศรษฐกิจ มีตำนานผ้าไหม โดยเฉพาะผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากซึ่งชาวตำบลท่าสองคอน และชาวบ้านหนองเขื่อนช้าง ได้ดำเนินการทอผ้าพื้นเมือง และผลิตภัณฑ์งานประดิษฐ์จากสิ่งทอ ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา จากเดิมใช้ทอเป็นผ้าถุงใส่เป็นเครื่องนุ่งห่มธรรมดา ไม่ได้ขาย และต่อมาได้ดำเนินการอย่างจริงจัง เมื่อปี พ.ศ. 2514 โดยได้รับคำแนะนำจากทางวิทยาลัยครูและสถาบันอื่น ๆ ในเรื่องการออกแบบ เทคนิคการประดิษฐ์ เพื่อให้ตรงตามความต้องการของตลาด นอกจากทอผ้าแล้วยังได้นำเอาผ้าที่ทอแล้ว มาประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ต่างๆ อีกเป็นจำนวนมาก

1.3 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการย้อมสีไหมจากธรรมชาติ สีที่ย้อมจากธรรมชาติ มีดังนี้ สีแดง ได้จาก ครั่ง รากยอ สีน้ำเงิน ได้จาก ต้นคราม สีเหลือง ได้จาก แก่น

ขนุน ขมิ้นชัน แก่นขมิ้น สีเขียว ได้จาก เปลือกสมอและใบหูกวาง ใบเตย สีม่วงอ่อน ได้จาก ลูกหว้า สีชมพู ได้จาก ต้นฝาง ต้นมหาภาพ สีดำ ได้จาก เปลือกสมอ และลูกมะเกลือ ลูกกระเจียว สีส้ม ได้จากลูกสะติ (หมากชาติ) สีน้ำตาลแก่ ได้จาก งานแก่นอะกลาง สีกากี้แกมเขียว ได้จาก เปลือกเพกากับแก่นขนุน สีกากี้แกมเหลือง ได้จาก หมากสงกับแก่นแกแล

1.4. ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น มีประเพณีบุญบั้งไฟซึ่งพิธีกรรมบุญบั้งไฟแบบดั้งเดิมของชาวบ้านหนองเขื่อนช้างในสมัยก่อนจะมีการเตรียมงานกันที่วัด ซึ่งเริ่มตั้งแต่การประชุมก็จะทำกันที่วัด ช่วงที่ทำบั้งไฟก็เป็นพระสงฆ์ ในตอนเช้าของวันงานจะมีการรดสังข์เพื่อเป็นอุบายห้ามไม่ให้พระลาสิกขาเพื่อที่จะได้สืบต่อพระพุทธศาสนา การทำบั้งไฟก็ใช้ไม้ไผ่ซึ่งหาได้ทั่วไป ซึ่งเป็นการพิสูจน์ฝีมือของช่างอย่างแท้จริง และในขบวนแห่มีการห้ามเสด็จพระนำหน้า บั้งไฟก็จะทำกันหมู่บ้านละ 1 บั้งเท่านั้น และในขบวนแห่ก็มีการสอดแทรกกิจกรรมทางศาสนาเข้าไปด้วย และในช่วงนี้จะมีการบวชด้วย และในขบวนแห่ก็มีการแห่ดอกไม้ไปพร้อมกัน

1.5 ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม พบว่า มีตำนานที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 3 ตำนาน ได้แก่ ตำนานต้นไม้ใหญ่ ซึ่งเกิดจากการอนุรักษทรัพยากรป่าไม้ของหลวงปู่สิงห์ ตำนานช้างเป็นตำนานเกี่ยวกับประวัติของบ้านหนองเขื่อนช้าง และตำนานเต่าซึ่งเป็นประวัติถิ่นที่อยู่อาศัยอันอุดมสมบูรณ์ของเต่าในคอนปู่ตาบ้านหนองเขื่อนช้าง

ระยะที่ 2 หลักสูตรรูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และบทสนทนากลุ่มจากระยะที่ 1พบว่า การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมี คือ

1. ด้านสังคมและการเมือง
2. ด้านเศรษฐกิจ
3. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น
5. ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ผลการประเมินหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.40 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.54 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านบทบาทผู้ถ่ายทอด มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.75 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.72 ด้านองค์ประกอบหลักสูตร มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.52 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

เท่ากับ 0.54 และ ด้านการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.40 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.54

ปัจจัยกระบวนการพัฒนา ประกอบด้วย การจัดการทรัพยากร สื่อวิทัศน์ การให้ความรู้ โดยครูภูมิปัญญา โดยมีกิจกรรมตามหลักสูตรที่ได้จัดทำขึ้น โดยมีหลักสูตรศูนย์เรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ปัจจัยผลผลิต ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ คือ หลักสูตรศูนย์เรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สื่อวิทัศน์ หนังสือเล่มเล็ก และแผ่นพับประชาสัมพันธ์

ระยะที่ 3 ประเมินผลการใช้ศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผลการประเมินศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตำบลท่าสองคอน

โดยใช้เครื่องมือแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จากการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน พบว่า ผู้ที่ใช้บริการศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 63.00 สถานะผู้ประเมินเป็นนักเรียนคิดเป็นร้อยละ 30.00 มีอายุ 9-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.00 และมีระดับการศึกษาส่วนใหญ่ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 30.00 ด้านที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือด้านการจัดแสดงมีค่าความพึงพอใจในระดับมากมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 4.00 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.73 และในด้านอื่นๆ เมื่อเรียงจากมากไปหาน้อยพบว่า ด้านอาคารสถานที่ที่มีค่าความพึงพอใจในระดับมากมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.97 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.86 ด้านการบริการวิชาการเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม มีค่าความพึงพอใจในระดับมากมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.81 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.90 ด้านการบริการของบุคลากร มีค่าความพึงพอใจในระดับมากมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.63 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.86 ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มีค่าความพึงพอใจในระดับมากมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.58 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.68 และด้านการจัดการทรัพยากรภายใน มีค่าความพึงพอใจในระดับมากมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.42 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.71 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ ผู้ร่วมสนทนากลุ่มส่วนใหญ่กล่าวว่าไม่ต้องสร้างตำนานบุญบั้งไฟไว้ในศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แต่ให้องค์การบริหารส่วนตำบลช่วยประชาสัมพันธ์บุญบั้งไฟให้คนได้รู้จักมากๆ จะได้มีคนมาเที่ยวชมงานเยอะๆ เป็นการกระตุ้นระบบเศรษฐกิจของตำบลท่าสองคอนด้วย

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ครั้งนี้ มีผลการวิจัยที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผล ดังนี้

จากข้อค้นพบองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอนทั้งในอดีตและปัจจุบันเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่า ไม่เคยมีการรวบรวมประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลท่าสองคอน ไว้ในที่เดียวกัน และไม่มีการสร้างสื่อให้เกิดแหล่งเรียนรู้สำหรับคนรุ่นหลัง เพราะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์ของชาติ เป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2538 : 70-71) ได้ศึกษาวิธีการศึกษางานของกลุ่มอานิลล์ (Annies) พบว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเริ่มปรากฏแนวทางการศึกษา มีคำอธิบาย และวิธีคิดและวิธีการในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ลักษณะของศาสตร์อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ดังปรากฏคำอธิบายถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในงานศึกษาและรวบรวมของ H.P.R.Finberg ในหนังสือรายงานการประชุมสัมมนา Approaches to History, A Symposium ซึ่งเป็นการรวมบทความที่จะอธิบายถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เช่น บทความเรื่อง “Local History” และ “Social History” เริ่มมีการอธิบายความหมายและวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแง่มุมต่างๆ ในปี ค.ศ. 1962 (H.P.R. Finberg.ed. 1962 : 166) เมื่อกระแสและแนวทางในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เน้นการเคลื่อนไหวทางสังคมเริ่มมีบทบาท โดยการผสมผสานแนวความคิดของนักประวัติศาสตร์และนักสังคมศาสตร์เข้าด้วยกัน ได้ส่งผลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์อย่างมาก โดยนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และ (ธีระ นุชเปี่ยม, 2540 : 6 - 26) กล่าวว่า “...ปัญหาสำคัญของการสืบค้นเพื่อสร้างภาพอดีตขึ้นมาใหม่ จึงมิได้อยู่ที่การขาดหลักฐานเท่านั้น ในการเขียนประวัติศาสตร์ร่วมสมัย เราอาจจะมีหลักฐานมากมายจนเกินความต้องการ แต่ปัญหาสังคมอยู่ที่กระบวนการ เรียบเรียง หรือเรียบเรียงขึ้นเป็น “narrative” มากกว่ากระบวนการสืบค้นข้อมูลที่มีทั้งส่วนที่เป็นการแสวงหาร่องรอยหลักฐานที่หลงเหลืออยู่และการคิดสรรหลักฐาน ข้อมูลที่นักประวัติศาสตร์เห็นว่าเกี่ยวข้องหรือมีความสำคัญ นักประวัติศาสตร์จะต้องใช้ดุลพินิจ วิจัยญาณ หรือแม้กระทั่งความต้องการ (ส่วนตัว อุดมการณ์ การเมือง) เป็นเครื่องกำหนดด้วยทั้งสิ้น แม้กระนั้นในกรณีที่นักประวัติศาสตร์จะมีความเที่ยงตรงปราศจากอคติ ไม่ว่าจะในทางใด แต่การเรียบเรียงประติดประต่อเป็นเรื่องราวที่มีความสืบเนื่องของเหตุการณ์จริง เรียบอกได้แต่เพียงว่านักประวัติศาสตร์เป็นผู้กำหนดเค้าโครงเรื่องราวที่ปะติดปะต่อขึ้นจาก “ข้อเท็จจริง” ชุดหนึ่งเท่านั้น” ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมความรู้

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตำบลท่าสองคอนให้เกิดแหล่งเรียนรู้ เป็นการสร้างจิตสำนึกให้เห็น รากเหง้าทางวัฒนธรรมและ ดันกำเนิด เป็นการป้องกันไม่ให้หลงลืมรากเหง้าและช่วยกัน อนุรักษ์ให้อยู่สืบต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาสู่การสร้างหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมถึงการสร้างศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และมีการประเมิน ศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตำบลท่าสองคอน ซึ่งผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ซึ่ง สอดคล้องกับสายันต์ ไพเราะญัตร์ (2549 : 220) อธิบายว่าในระยะสิบกว่าปีที่ผ่านมา มี พิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็กดำเนินงาน โดยบุคคลและองค์กรชุมชนใน ท้องถิ่นต่างๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากแสดงให้เห็นว่าคนไทยใส่ใจกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาในอดีตและพยายามจัดการทรัพยากรทาง โบราณคดีที่เป็นหลักฐานของอดีตใน รูปแบบพิพิธภัณฑ์กันมากขึ้นและทำให้เกิดความเข้าใจ โดยทั่วกันว่าพิพิธภัณฑ์ก็ไม่ได้เป็นเรื่อง ที่ผูกขาดทำได้แต่จำเพาะหน่วยราชการ องค์กรเชี่ยวชาญทางกฎหมายหรือนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางอีกต่อไปแต่ใครๆ ก็ทำพิพิธภัณฑ์ได้ อย่างไรก็ดีการเกิดขึ้นของพิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่นส่วนหนึ่งยังเป็นผลมาจากนโยบายการกระจายอำนาจของรัฐ ซึ่งปริตตา เฉลิมเผ่า ก่อ ोनันตกุล (ปริตตา เฉลิมเผ่าก่อนันตกุล และคณะ, 2547 : 47) สรุปว่า พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้ถูก นิยามขึ้นใหม่ให้มีบทบาทในฐานะเป็น “แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต” และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นยังถูก ผูกโยงเข้ากับเรื่องสิทธิการจัดการทรัพยากรภายในชุมชนหรือท้องถิ่นเอง อันเป็นการเปิดพื้นที่ ให้แก่ท้องถิ่นในการนิยามตนเองเพื่อทดแทนการครอบงำจากภายนอก ชื่อของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ในยุคปัจจุบันจึงมักมีคำว่า “ท้องถิ่น” และ “พื้นบ้าน” เข้ามาเป็นส่วนประกอบของพิพิธภัณฑ์ เสมอ ศรีศักร วัลติโกคม (2539 : 56) เสนอไว้ว่าบทบาทของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจะเป็นกลไกที่ สำคัญในการปลูกจิตสำนึกท้องถิ่นที่เข้มแข็ง สอนให้ชุมชนได้รู้จักคิดและเป็นแหล่งความรู้ โดยพัฒนาการของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเริ่มมีขึ้นทั่วไปในราว 40-50 ปีมาแล้ว โดยสะท้อนผ่าน การรวบรวมวัตถุทางวัฒนธรรมของคนกลุ่มต่างๆ เช่นพระสงฆ์ ครู ผู้นำทางการเมือง แต่ไม่มี วิธีการและกำลังในการจัดการอย่างเป็นระบบ แต่ในเวลาต่อมา การรวบรวมวัตถุทางวัฒนธรรม เหล่านั้นก็ถูกทำลายไปโดยขบวนการค้าของเก่าและประกอบกับการที่รัฐไม่มีหน่วยงานและ งบประมาณรองรับ และยังได้อธิบายถึงการจัดการพิพิธภัณฑ์และการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ ใน “พิพิธภัณฑ์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน” ซึ่งให้ทั้งความหมาย ของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน พร้อม ยกตัวอย่างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจันเสน จังหวัดนครสวรรค์ที่ให้คุณค่าและความหมายของภูมิ ปัญญาท้องถิ่นตลอดจนแนวคิดว่าการเคลื่อนไหวของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในลักษณะที่เป็น

กระบวนการสร้างความรู้ที่ไม่ติดกรอบ ติครูแบบและเลื่อนไหลไปตามสถานการณ์และ ศักยภาพของท้องถิ่น คือสิ่งที่อยู่ในทิศทางที่เหมาะสม ที่นอกจากจะสามารถสร้างสำนึกร่วม ของคนในสังคมได้แล้วยังเป็นสิ่งจำเป็นที่จะนำไปสร้างเป็นความรู้ท้องถิ่นให้เด็กได้เรียนกัน ตามโรงเรียนอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ ผู้วิจัยได้ขอค้นพบก่อนนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ คือ

1. ก่อนการดำเนินงานต้องมีการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก่อนจะได้หัวข้อ โจทย์วิจัยที่ตรงประเด็นจากความต้องการของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็นในแต่ละพื้นที่
2. การใช้รูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นำไปใช้กับ กระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาศักยภาพของเด็กนักเรียนในท้องถิ่นโดยเน้นประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์